

ĮMONIŲ GRUPĖS TEISINIO REGULIAVIMO ASPEKTAI:
SAMPRATA IR POŽYMIAI

Vitalij Papijanc *

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 46 10
Elektroninis paštas vitalij.papijanc@gmail.com

Pateikta 2006 m. rugsėjo 5 d., parengta spausdinti 2007 m. balandžio 5 d.

Santrauka. Įmonių¹ grupės reiškinys nagrinėjamas tiriant grupę sudarančių narių specifiką bei grupės narių tarpusavio ryšio ypatumą, leidžiantį nustatyti grupės buvimą. Įmonių grupę sudaro teisiškai savarankiški subjektai (įmonės). Įmonių grupės nariu gali būti net fizinis asmuo ar valstybė, nors dažniausiai įmonių grupės nariai – ribotos civilinės atsakomybės įmonės.

Kad atsirastų įmonių grupė, tarp įmonių turi atsirasti kontrolės santykis, kuris pasireiškia patronuojančios įmonės galimybe (teise) daryti lemiamą įtaką dukterinės įmonės ūkinei ir finansinei veiklai. Šitokią kontrolę patronuojanti įmonė įgauna įvairiais būdais, dažniausiai būdama dukterinės įmonės dalyve. Būdama dalyve patronuojanti įmonė gali kontroliuoti dukterinės įmonės dalyvių susirinkimą ir (ar) valdymo organų sudarymą (atšaukimą). Kontrolės įgijimo būdų yra gerokai daugiau. Reikšmingas kontrolės būdas yra ekonominė dukterinės įmonės kontrolė, kuri atsiranda dėl vienos (patronuojančios) įmonės didžiulės faktinės galios lemti kitos (dukterinės) įmonės ekonominį likimą. Tokia galia gali atsirasti sutarties pagrindu atitinkamai susiklosčius šalių ekonominiams santykiams ir ekonominei padėčiai.

Pagrindinės sąvokos: įmonių grupė, patronuojanti įmonė, dukterinė įmonė, klasikinė įmonių teisė, šiuolaikinė įmonių teisė, kontrolė, galimybė daryti lemiamą įtaką.

IŽANGA

Siekiant konstatuoti faktą, kad šiuolaikinės rinkos dalyviai dažnai dalyvauja rinkoje kaip vienos ar kitos įmonių grupės nariai, pakanka apžvelgti teisinę rinkos dalyvių struktūrą. Pavyzdžiui, Lietuvos bankininkystės

rinkoje matome, kad Vilniaus bankas yra SEB grupės narys, „Hansabankas“ yra „Hansa“ grupės narys, „DnB NORD“ yra „DnB NORD“ grupės narys ir t. t. Ta pati situacija yra draudimo paslaugų, telekomunikacijų rinkoje ir kt. Šie pavyzdžiai nėra vieninteliai ar išskirtiniai. Stambaus ir vidutinio verslo koncentracija, kai vienas ekonominis rinkos vienetas teisiškai yra sukurtas kaip atskirų ir formaliai nepriklausomų įmonių grupė (koncernas, piramidė), yra visuotinai paplitęs pasaulio ir Lietuvos civilinėje (komercinėje) apyvartoje [7, p. 575; 2, p. 606]. Būtent šis visuotinis grupių paplitimas bei aplinkybė, kad Lietuvos teisės moksle įmonių grupės klausimai praktiškai yra *terra incognita*², lemia pasirinktos temos svarbą.

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros lektorius.

¹ Šiame straipsnyje sąvoka „įmonė“ vartojama teisės subjekto (angl. *entity*) prasme. Tokios įmonės sampratos nereikėtų painioti su įmone, kaip teisės objekto, samprata (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (CK) 1.110 str.). Kartu atkreiptinas dėmesys į sąvokų „bendrovė“ ir „įmonė“ vartosenos problemas. Lietuvos ir Europos Sąjungos teisėje sąvoka „bendrovė“ įprasta vartoti kalbant apie ribotos civilinės atsakomybės privačius juridinius asmenis (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (ABI) 1 str. 1 d., Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo (KBI) 2 str. 2 d. ir kt.). Tuo tarpu sąvoka „įmonė“ dažnai vartojama žymint privatųjį korporatyvinį darinį neatsižvelgiant į jo konkrečią teisinę formą [15, p. 22–25; 8, p. 33, 36]. Straipsnyje šios dvi sąvokos vartojamos atsižvelgiant į jų prasmes, jeigu kita prasmė neišryškėja iš konkretaus konteksto.

² Lietuvos teisinėje literatūroje įmonių grupių problematiką 2001 m. trumpai apibūdino D. Kriaučiūnas [8]. Be to, kai kurie įmonių grupės aspektai nagrinėjami mano magistro baigiamajame darbe [11]. Šis straipsnis detaliau nagrinėja kai kuriuos autoriaus magistro baigiamajame darbe tirtus grupės aspektus.

Tyrimo tikslas – įmonių teisės požiūriu išnagrinėti įmonių grupės reiškinių bei jo sampratą, aptarti įmonių grupės atsiradimo istoriją, kokie subjektai gali būti įmonių grupės nariai, kokie jų ypatumai, kokie vidiniai ryšiai sieja narius ir kaip tie ryšiai atsiranda bei pasireiškia. Dėl praktinės reikšmės vieni aspektai nagrinėjami išsamiau (pvz., kontrolės dalyvaujant), kiti – siauriau (pvz., kontrolė per steigimo dokumentus).

Tyrimo objektas – rinkoje dalyvaujančios įmonių grupės ir įmonių teisės normos, reguliuojančios įmonių grupės sampratą, atsiradimą, vidinius ryšius, santykį su kitais teisiniais institutais. Netiriamos įmonių grupės statusas kitose teisės šakose, pavyzdžiui, konkurencinėje, baudžiamojoje, mokesčių teisėje ir kt.

Atliekant tyrimą buvo naudoti lingvistinis, loginis, sisteminis, lyginamasis, istorinis, teleologinis ir kiti moksliniai *tyrimo metodai*.

1. ĮMONIŲ GRUPĖS SAMPRATA

Įmonių grupės samprata atsako mums į klausimą, kas yra įmonių grupė. D. Kriaučiūnas savo straipsnyje įmonių grupės sampratą atskleidžia per tris elementus: grupės narius, kontrolę, grupės interesus [8, p. 36]. Šio straipsnio autorius pasirinko kiek kitokią grupės mokslinio nagrinėjimo struktūrą dėl šių priežasčių:

- 1) kai kuriose teisinėse sistemose grupės požymiu laikoma ne kontrolė (angl. *control*), o vieningas valdymas (vok. *einheitliche Leitung*);
- 2) grupės interesų konfliktas su grupės dalyvio (dalyvių) interesais yra atskiras klausimas, susijęs ne su klausimu „kas yra grupė“ atskleidimu, o su specifinėmis problemomis grupėje, atsirandančiomis dėl klasikinės įmonių teisės (*entity law*) nepakankamumo [1, p. 270–272]. Tarp panašių problemų yra ir dukterinės bendrovės kreditorių apsaugos, dukterinės bendrovės akcininkų mažumos apsaugos bei kiti klausimai, kuriems reikėtų atskiros detalios analizės.

Įmonių grupė yra organizacinis vienetas [9, p. 329]. Ši organizacinį vienetą sudaro nariai, kuriuos sieja kokybiškai ir kiekybiškai pakankamo intensyvumo ryšiai, leidžiantys kalbėti apie grupę kaip organizaciją, todėl, kai kalbama apie įmonių grupę, paprastai turima omenyje du elementai [16, p. 77]:

- 1) grupės nariai (dalyviai);
- 2) grupės narių tarpusavio ryšys (jo ypatumai), leidžiantis nustatyti grupės egzistavimą.

2. GRUPĖS NARIAI

2.1. Teisinis savarankiškumas

Visuotinai pripažįstama, kad įmonių grupė sudaryta iš subjektų, kurie visada teisiškai, t. y. formaliai, yra savarankiški [17, p. 1–2]. Galima taip aprašyti grupės organizacinės struktūros esmę: egzistuoja savarankiški organizaciniai vienetai (grupės nariai), kurie, neprarasdami savo savarankiškumo, sudaro kitą organizacinį vienetą (grupę) (grupė kaip polikorporatyvinis jungi-

nys). Pavyzdžiui, AB bankas SEB Vilniaus bankas ir jos septynios dukterinės bendrovės (UAB SEB VB Lizingas, UAB SEB VB Gyvybės draudimas ir kt.) sudaro SEB grupę Lietuvoje [18]. Tiek patronuojanti įmonė, AB bankas SEB Vilniaus bankas, tiek visos dukterinės įmonės formaliai yra savarankiški teisės subjektai, tačiau visi kartu jie sudaro SEB grupę Lietuvoje, kuri rinkos dalyviams teikia finansines paslaugas.

Teisinis savarankiškumas taip pat reiškia, kad teisiniuose santykiuose visada dalyvauja konkretus grupės narys, jis sudaro sandorius ir atsako pagal juos. Pati grupė, būdama verslo organizacijos forma, nėra teisės subjektas nė vienoje teisinėje sistemoje. Grupei, kaip organizacijai, juridinio asmens statusas nesuteikiamas, nors kai kurie autoriai pasisako už tai, kad grupė *de lege ferenda* būtų pripažinta teisės subjektu³.

Dalyvaudamas teisiniuose santykiuose grupės narys formaliai išreiškia savo valią, sprendimus priima kompetentingi to nario organai, sandorius sudaro kompetentingi asmenys, tačiau tikroji grupės valia, lemianti svarbiausių sprendimų priėmimą, tikrasis organas, priėmęs tokį sprendimą, kurį vėliau formaliai įtvirtina nario kompetentingas organas, dažnai skiriasi nuo formalių atitikmenų. Tikroji valia gali priklausyti motininės bendrovės valdymo organui ar dalyviams, grupės administracijai [13, p. 38–39] – „grynajam“ grupės organui, t. y. organui, kuris yra sukurtas grupės sutartimi ir atskirtas nuo narių organų, ir kitiems grupės organams. Susiklosto gana įdomi situacija: grupės, dažnai neturėdamos „grynųjų“ grupės organų⁴, veikia į išorę (santykiaudamos su trečiaisiais asmenimis) per savo narį – dukterinę ar patronuojančią įmonę. Net ir turėdamas „grynąjį“ grupės organą, šio organo sprendimą visada įgyvendina atitinkamas nario organas ir santykiyje su trečiuoju asmeniu visada formaliai dalyvauja narys, o ne grupė. Faktiškai tokiame santykiyje dalyvauja tiek grupė (visuma), tiek jo narys (dalis). Tokiu savo veikimo į išorę mechanizmu grupė, kaip organizacija, užpildo vakuumą, kuris egzistuoja dėl grupės teisinio subjektiškumo nebuvimo.

Grupės narių teisinis savarankiškumas taip pat preziūmuoja savarankišką kiekvieno nario atsakomybę už savo prievoles [17, p. 2].

2.2. Teisinė forma

2.2.1. Įvairovė

Kokios teisinės formos asmenys gali būti įmonių grupės subjektai? Atrodytų, atsakymas į šį klausimą suponuojamas pačiame klausime – įmonių grupės subjektais gali būti įmonės, t. y. privatieji korporatyviniai dariniai, tačiau toks atsakymas neatitiktų tikrovės.

Verslo praktika rodo, kad paprastai grupės nariai būna bendrovės, bet išsamų atsakymą į pateiktą klausimą

³ Plačiau apie tai galima skaityti [9, p. 329].

⁴ „Grynasis“ grupės organas paprastai yra sukuriamas sutartinės grupės „steigimo“ sutartimi. Atsižvelgiant į tai, kad sutartinės grupės egzistuoja tik keliose teisinėse sistemose, pvz., Vokietijos, ir jų yra palyginus nedaug, tokių grupės organų reikšmė praktiškai yra labai maža.

mą pateikia kiekvienos valstybės nacionalinė teisė. Pavyzdžiui, įmonių grupių teisės (vok. *Konzernrecht*) lopšyje, Vokietijoje, pagal Vokietijos akcinių bendrovių įstatymą (vok. *Aktiengesetz*) įmonių grupės teisės normos taikomos akcinėms bendrovėms ir komandinėms akcinėms bendrovėms [14, p. 507–508]. Kitose kodifikuotos įmonių grupių teisės⁵ valstybėse, pavyzdžiui, Portugalijoje ir Brazilijoje, įmonių grupių teisės adresatas visų pirma – akcinės bendrovės [10, p. 230]. Nekodifikuotos grupių teisės valstybėse grupių teisės taisyklės taip pat visų pirma taikomos ribotos civilinės atsakomybės bendrovėms [12, p. 96].

Lietuvoje ABĮ ir Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymo (ĮKFAĮ) nuostatos, susijusios su grupėmis, taikomos akcinėms bendrovėms (AB) ir uždarosioms akcinėms bendrovėms (UAB) (ABĮ 1 str. 1 d., ĮKFAĮ 2 str. 1 d.)⁶. Devintos ES įmonių direktyvos (*grupių direktyva*) projekto 1 straipsnis taip pat nurodo, kad direktyva turėtų būti taikoma tik akcinėms bendrovėms⁷.

Nepaisant tokio įstatyminio reguliavimo, šių šalių teismų praktika išplečia grupės narių sąrašą. Šiuo metu manoma, kad „grupės dalyviu gali būti *bet kuris asmuo*, galintis savarankiškai dalyvauti civilinėje apyvartoje“ [14, p. 507–512]. Tai reiškia, kad iš esmės nesvarbu, kokios teisinės formos yra grupės narys, svarbiausia, kad jis būtų civilinės apyvartos dalyvis. Bendrosios teisės (angl. *common law*) valstybėse, ypač JAV dėl *enterprise law* (šiuolaikinės įmonių teisės) doktrinos taikymo, iš esmės laikomasi tos pačios nuostatos, ignoruojant komercinės (civilinės) apyvartos subjekto konkrečią teisinę formą [1, p. 270–272]. Kai kurie civilinės apyvartos dalyviai gali visiškai ar iš dalies neturėti teisinio subjektiškumo, pavyzdžiui, ūkinės bendrijos ir personalinės įmonės iki įsigaliojant 2000-ųjų metų Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui arba *bürgerliches Verein* Vokietijoje.

Taigi grupės dalyviais gali būti visi fiziniai ir juridiniai asmenys. Juridiniai asmenys gali būti tiek privatieji, tiek ir viešieji⁸ [6, p. 77]: privatieji (LR CK 2.34 str. 3 d.) – AB, UAB, TŪB ir t. t., viešieji – viešoji įstaiga, valstybės įmonė ir t. t. Dar daugiau, Vokietijos teismų praktika tiesiogiai pripažįsta, kad grupės dalyvis gali būti toks viešasis juridinis asmuo kaip valstybė [14, p. 507–512].

2.2.2. Dukterinės įmonės – fizinis asmuo ir valstybė?

Kitas su grupės subjektų sudėtimi susijęs klausimas – ar visų teisinių formų teisės subjektai gali būti ir pat-

⁵ Plačiau apie kodifikuotas ir nekodifikuotas grupių teisės valstybes čia: [11, p. 36–38]

⁶ Lietuvos bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismų praktikos šiuo klausimu dar nėra.

⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad toks direktyvos taikymo srities pasirinkimas buvo viena iš priežasčių, kodėl projektas buvo atmetas. Visas grupių direktyvos antrojo projekto tekstas yra 1984, DOK III/1639/84.

⁸ Tokiu būdu įmonių grupių teisės prasme „įmonės“ sąvokos apimtis sutampa su „teisės subjekto“ sąvokos apimtimi. Be abejonės, vienoje ar kitoje teisinėje sistemoje jų apimtys gali būti skirtingos.

ronuojančia, ir dukterine įmone? Teiginys, kad grupės narys gali būti bet kokios teisinės formos teisės subjektas, pirmiausia tinka apibūdinti patronuojančios įmonės teisinę formą [8, p. 36]. Ar įmanoma, kad dukterine įmone būtų laikoma neribotos civilinės atsakomybės įmonė, viešoji įstaiga arba net fizinis asmuo ar valstybė? Neribotos civilinės atsakomybės įmonių ar viešųjų įstaigų atžvilgiu atsakymas į šį klausimą turėtų būti teigiamas. LR individualių įmonių įstatymo 6 straipsnio 3 dalis nedraudžia fiziniam asmeniui būti kitos individualios įmonės savininku, tačiau nedraudžia būti bendrovės akcininku. LR viešųjų įstaigų įstatymas nedraudžia steigėjui ir (ar) dalininkui dalyvauti kitose įmonėse (4 str. 1 d., 7 str.).

Sunkiau atsakyti į pateiktą klausimą kalbant apie valstybę ir fizinį asmenį, pavyzdžiui, D. Kriaučiūnas neigia valstybės ar fizinio asmens galimybę būti kontroliuojamu grupės nariu [8, p. 36]. Galbūt galima sutikti su tokia nuomone, jeigu mūsų samprata apie įmonių grupę būtų apribota kapitalo grupėmis, kuriose patronuojanti įmonė yra dukterinės įmonės dalyvė. Įmonė negali būti valstybės ar fizinio asmens dalyvė, tačiau vartodami toliau šiame straipsnyje aptariamą „kontrolės“ arba „vieningo valdymo“ teisinės konstrukcijas, kurios leidžia aiškiai suvokti faktinius ryšius tarp subjektų, neakcentuodami formalaus subjektų ryšio, mes prieituome prie visiškai kitokios išvados: dukterine arba priklausoma įmone gali būti visi teisės subjektai, taip pat ir fiziniai asmenys [16, p. 282–285], ir valstybė. Ypač aiškiai šią nuostatą pagrindžia „*enterprise law*“ doktrina [2, p. 610].

Pavyzdys dėl fizinio asmens narystės galėtų būti franšizės sutartis, kurią sudarė žinomo prekės ženklo „McDonald’s“, savininkas ir fizinis asmuo – verslininkas. Šiuo atveju fizinis asmuo tęsia prekės ženklo savininko verslą, naudojamas tas pats verslo planas, marketingas ir kita. Franšizės davėjas kontroliuoja franšizės gavėjo komercinę veiklą. Tokiu būdu franšizės davėjo ir franšizės gavėjo teisinį santykį mes galime kvalifikuoti kaip įmonių grupę ir nesvarbu, kad dukterinė įmonė yra fizinis asmuo.

Pateiktas pavyzdys yra tik nedidelis komercinėje praktikoje egzistuojančių santykių fragmentas. Pavyzdyje minimo fizinio asmens vietoje galėtų būti ir valstybė, tokiu atveju kalbėtume ne apie franšizės teisinį santykį, o apie valstybei, kaip civilinės apyvartos dalyvei, būdingą santykį, pavyzdžiui, investicinį. Šio straipsnio apimtis neleidžia išsamiau ištirti šios problemos, tačiau tikras pavyzdys galėtų būti „Shell“ korporacijos elgesys Nigerijoje praecito amžiaus pabaigoje arba net „Williams“ investiciniai santykiai (investicijų sutartis) su Lietuvos Respublika.

2.2.3. Palankesnė teisinė forma?

Kitas klausimas – kokia organizacinė forma yra naudingesnė (palankesnė) vienam ar kitam grupės nariui? Šis klausimas susijęs su civilinės atsakomybės apribojimo mechanizmu grupėje.

Akivaizdu, kad šiuo aspektu pačiai grupei palankiausia jos nario forma yra ribotos civilinės atsakomy-

bės bendrovė (Lietuvoje – AB, UAB, Vokietijoje – *Aktiengesellschaft* (AG), *Gesellschaft mit Beschränkte Haftung* (GmbH), JAV ir Didžiojoje Britanijoje – įvairios *company*, kai kurios *partnership* formos). Be to, tai svarbu tiek patronuojančiai, tiek ir dukterinei įmonei, juk fundamentali šiuolaikinės įmonių teisės taisyklė teigia, kad įmonė neatsako pagal dalyvio prievolės, o dalyvis neatsako pagal įmonės prievolės (CK 2.50 str. 2 d.) [17, p. 2]. Ribotos civilinės atsakomybės instituto pagalba ekonominis vienetas yra formaliai skaidomas į skirtingus turtinius kompleksus (kišenes, angl. *pocket*), apribojant arba bent siekiant apriboti ekonominio vieneto atsakomybę už savo veiksmus rinkoje.

Praktikoje dažniausiai nuogaštajama dėl dukterinių įmonių ribotos civilinės atsakomybės [14, p. 507–512], ypač grupėse, kurios narės yra kitos įmonės kapitalo dalyvės. Realus bendrovės valdytojas – patronuojanti įmonė – apriboja savo civilinę atsakomybę šios dukterinės įmonės turto dydžiu ir taip „nuskriaudžia“ kreditorius. Realus ekonominis santykis vyksta tarp grupės kaip ekonominio vieneto ir kreditoriaus, o atsako tik to ekonominio vieneto dalis – dukterinė įmonė. Dėl šios priežasties grupių teisės adresatas, kaip minėjome anksčiau, visų pirma yra ribotos civilinės atsakomybės įmonės. Į šią aplinkybę atkreipia dėmesį ir D. Kriaučiūnas [6, p. 36].

Manoma, kad specifinės, tik įmonių grupėms skirtos teisės normos atsirado dėl verslo praktikoje atsiradusio poreikio apsaugoti dukterinės įmonės kreditorius ir (smulkius) akcininkus (*Konzernrecht als Schutzrecht*) [11, p. 35]. Buvo siekiama išvengti tokių „*neteisingų*“ sprendimų, kaip, pavyzdžiui, Lordų Rūmų sprendimas žymiojoje *Salomon v. Salomon and Co. Ltd.* byloje. Šiuolaikinės įmonių teisės koncepcijos, susijusios su grupėmis, siekia dar toliau. Jomis siekiama atsakyti modifikuotų klasikinės įmonių teisės doktrinų, pavyzdžiui, *piercing the corporate veil* arba *agency*, taikymo teismų praktikoje, jas pakeičiant *enterprise law* pagrįstomis taisyklėmis, pavyzdžiui, kontrolės koncepcija [2, p. 608–609]. Tokiu būdu siekiama suteikti kreditoriui galimybę gražinti skolą iš faktiškai sprendimą priėmusio asmens išvengiant *entity law* doktrinų ribotumo.

Nepaisant *enterprise law* pastangų, ribotos civilinės atsakomybės institutas lieka principinis tiek teisės aktuose, pavyzdžiui, CK 2.50 straipsnio 2 dalyje, tiek ir daugelio šalių verslo ir teismų praktikoje [17]. Net JAV, kurioje funkcionuoja šiuo metu progresyviausia teisinė sistema ir kuri yra *enterprise law* gimtinė, teismai dažnai taiko ribotos civilinės atsakomybės institutą ir su juo susijusius klasikinius teisinius instrumentus [2, p. 611–613]. Europoje situacija yra dar konservatyvesnė [12; 3; 4; 17]. Būtent dėl pastarųjų priežasčių ribotos civilinės atsakomybės įmonės vis dar išlieka populiariausios grupės.

3. ĮMONIŲ GRUPĖS NARIŲ RYŠYS

3.1. Kontrolė ar vieningas valdymas?

Siekdami tam tikrą asmenų ratą kvalifikuoti kaip įmonių grupę, mes turėtume nustatyti ypatingą ryšį tarp šių asmenų. Vienose teisinėse sistemose, ypač bendrosios teisės, šis ryšys vadinamas kontrole (angl. *control*), kitose, ypač germanų, teisinėse sistemose – vieningu valdymu (vok. *einheitliche Leitung*) [25, p. 34].

Control sąvoka grupei nustatyti pradėta vartoti JAV prezidento Ruzvelto 1933 m. pradėtoje „*New Deal*“ kampanijoje, kuria buvo siekiama išvesti valstybę iš ekonominės krizės, sukeltos vadinamosios „*didžiosios ekonominės depresijos*“, bei šią kampaniją lydinčiuose teisės aktuose [10, p. 608–609]. Vokietijos teisėje 40-taisiais praėjusio amžiaus metais taip pat buvo atkreiptas dėmesys į grupių jau tuo metu turėtą įtaką šalies ekonomikai bei vaidmenį stengiantis įveikti „*didžiosios ekonominės depresijos*“ padarinius, buvo pradėta vartoti sąvoka „*vieningas valdymas*“ [13, p. 34].

Organizacijų teorijoje kontrolės (arba vieningo valdymo) požymis yra pagrindinis suvokiant įmonių grupę kaip organizaciją ir ekonominį vienetą rinkoje. Be tokio valdymo (kontrolės) negalima būtų kalbėti apie organizacijos, kurią sudaro įmonių grupė, buvimo faktą bei jos bendrą veiklą rinkoje. Kažkas turi organizaciją valdyti vieningai, tačiau kartu šis požymis yra ir vienas iš labiausiai diskutuojamų objektų [5, p. 691–698].

Pagrindinis dalykas, atskiriantis minėtas dvi sąvokas – kontrolę ir vieningą valdymą – yra fakto klausimas. Tai reiškia, kad kai kalbama apie vieningą valdymą – kalbama apie *faktinį* vieningą vadovavimą grupei, o tai reiškia – apie faktinę ekonominę vienovę. Kai kalbama apie kontrolę – turima omenyje formali *galimybė* faktiškai vieningai vadovauti (galimybė daryti lemiamą įtaką).

Čia mes galime kalbėti apie dvi stovyklas įmonių grupių teisėje: „*vieningo valdymo* („*fakto*“) stovykla“ ir „*kontrolės* („*galimybės*“) stovykla“. Pagrindinė pirmosios stovyklos atstovė yra Vokietija, kurioje *einheitliche Leitung* yra legalaus įmonių grupės⁹ apibrėžimo dalis [3, p. 38–39]. Tokios pat nuostatos laikosi ir Portugalija [10, p. 230–231]. Net ir Vokietijos įmonių grupių teisė iš esmės receptavusios valstybės (pvz., Brazilija), ir valstybės, besiruošiančios tai daryti (pvz., Austrija), taip pat kitos valstybės, kuriose iki šiol yra įstatymo lygiu įtvirtintos „*vieningo valdymo*“ taisyklės, pavyzdžiui, Šveicarija, atsisako vieningo valdymo koncepcijos ir pasirenka kontrolės teoriją [16, p. 82–83]. Visose kitose valstybėse grupės atributu (konstituciniu požymiu) laikoma būtent kontrolė, o ne vieningas valdymas [5, p. 694]. Kontrolės koncepcijos pagrindu yra sukurta ir EB 7-oji įmonių teisės direktyva, kuri leidžia valstybėms narėms pasirinkti ir vieningo valdymo kriterijų¹⁰. Šia išlyga pasinaudojo tik Vokietija ir Portugalija.

⁹ Vokietijos teisėje įmonių grupė paprastai vadina terminu *Konzern*.

¹⁰ Septintoji įmonių teisės direktyva, 83/349/EEB, OJ L 193, 1983.

Nagrinėjant Lietuvos teisės aktus akivaizdu, kad remiamasi „kontrolės“ koncepcija (ABĮ 5 str., ĮKFAĮ 3 str. 6, 8, 11 d., Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo (VPRĮ) 2 str. 13 d., Lietuvos Respublikos įmonių, priklausančių finansų konglomeratui, papildomos priežiūros įstatymo (ĮPFKPPĮ) 2 str. 13, 16 d.).

Kodėl kontroliuojant įmonių grupės sudėtį kontrolė daugumai valstybių atrodo priimtinesnė nei vieningas valdymas? Pagrindinis argumentas „už“ kontrolę yra tai, kad kontrolę paprasčiau įdiegti negu vieningą valdymą. Pakanka pagal formalius požymius konstatuoti, kad tam tikra bendrovė gali daryti lemiamą įtaką kitai bendrovei, ir konstatuosime kontrolės, kaip grupės teisinės sudėties elemento, buvimą. Vieningą valdymą nustatyti yra daug sunkiau. Nepakanka vien formalios galimybės valdyti (daryti lemiamą įtaką), būtina nustatyti, ar ta galimybė yra realiai įgyvendinta. Reikia surinkti pakankamai faktinių duomenų, kurie patvirtintų kontrolės įgyvendinimą. Kieno kompetencijai priklausytų toks įrodymų rinkimas? Ar valstybei reikia kurti papildomas institucijas, kurios turėtų objektyviai rinkti su kontrolės įgyvendinimu susijusią informaciją? Kiek laiko tai užtruktų ir kiek tai kainuotų? Esant kontrolės koncepcijai į pastaruosius klausimus atsakyti nereikia, todėl verslo subjektai ir valstybė sutaupo gana daug lėšų.

Be to, kaip rodo praktika, esant kontrolei praktiškai visada egzistuoja ir vieningas valdymas [5, p. 697]. Tai reiškia, kad kontrolės buvimas ne tik sudaro sąlygas atsirasti vieningam valdymui, bet preziūmuoja vieningo valdymo egzistavimą. Tai yra taip pat svarus argumentas „už“ kontrolės koncepciją.

Ko gero, kontrolės teorijai prieštarauja vienintelė aplinkybė, kad tik egzistuojant vieningam valdymui, t. y. tik faktiškai vieningai veikiant visiems grupės nariams, yra pagrindas kalbėti apie ekonominį vienetą. Egzistuojant tik kontrolei, nėra aišku, ar ji yra įgyvendinama ir ar egzistuoja bendra ekonominė struktūra, kuri yra esminis įmonių grupę apibūdinantis elementas iš ekonominės (dalyvavimo rinkoje) pusės. Praktiškai kontrolė visada yra įgyvendinama ir vieningas valdymas yra vykdomas, todėl kontrolės koncepcija neiškreipia ekonominės grupės reiškinio pusės.

3.2. Kontrolės įgijimo būdai

Kokiais būdais viena įmonė įgyja galimybę daryti lemiamą įtaką kitos įmonės ūkinei ir finansinei veiklai?

Nagrinėdami Lietuvos ir užsienio teisės aktuose įtvirtintą kontrolės sampratą pastebime, kad sąvoka „kontrolė“ praktiškai visada apibrėžiama kaip buvimas kitos įmonės dalyviu arba kaip galimybė kontroliuoti įmonės valdymo (priežiūros) organų skyrimą [12, p. 94; 4, p. 78] (ABĮ 5 str., ĮKFAĮ 3 str. ir kt.). Kiti įstatymai praplečia kontrolės įgijimo būdų sąrašą, pavyzdžiui, VPRĮ 13 straipsnio 2 dalis ar ĮPFKPPĮ 6 straipsnio 3 dalis numato ir tokį kontrolės įgijimo būdą kaip sutartis ar įmonės įstatai¹¹.

¹¹ Atkreiptinas dėmesys į aplinkybę, kad kiekvienas teisės aktas turi savo reguliavimo sferą ir reguliavimo tikslą, atsižvelgiant į juos

Sistemiškai analizuojant teisės aktus bei praktiką galima išskirti šiuos kontrolės būdus:

- 1) įmonės kontrolė esant dukterinės įmonės dalyviu (dalyvių susirinkimo, įmonės organų sudarymo (atšaukimo) kontrolė);
- 2) įmonės kontrolė nesant dukterinės įmonės dalyviu (įvairios sutartys).

3.2.1. Dalyvių susirinkimo kontrolė

Šiuo būdu įmonę kontroliuojantis subjektas paprastai valdo įmonės akcijas (dalis) ir jam suteiktos balsavimo teisės dalyvių susirinkime¹². Tad neabejotina, kad kontroliuoti įmonę galima visų pirma kontroliuojant jos visuotinį akcininkų susirinkimą. Visuotinis akcininkų (dalyvių, investuotojų) susirinkimas yra „pagrindinis“ kiekvienos įmonės organas, kurio kompetencijai visada priklauso tokie esminiai klausimai, kaip įstatų keitimas, valdymo organų sudarymas, kapitalo didinimas ar mažinimas (ABĮ 20 str.).

Savaime suprantama, kad kontroliuoti visuotinį akcininkų susirinkimą galima būnant vieninteliu bendrovės akcininku ar turint kvalifikuotą balsų daugumą – du trečdalius visų balsų ar daugiau (kontrolė *per se*, ABĮ 28 str.). Paprastos balsų daugumos taip pat užtenka siekiant kontroliuoti (ABĮ 5 str. 1 d.). Sudėtingiau, kai vienas asmuo valdo mažiau nei 50 procentų ir vieną balsą, t. y. neturi paprastos balsų daugumos. Iš principo toks buvimas įmonės dalyviu nesuteikia galimybės kontroliuoti įmonę, nes yra galimybė, jog kitas asmuo turės daugumą. Esant didelei akcijų sklaidai visuotinio akcininko susirinkimo kontrolė galima – ypač kalbant apie biržose listinguojamas bendroves – teturint 30, 20, ar net 10¹³ procentų visų balsų dėl vienos paprastos priežasties – kiti akcininkai niekada neatvyksta į visuotinį akcininkų susirinkimą [17, p. 79]. Net turint vieną akciją teoriškai įmanoma kontroliuoti visuotinį akcininkų susirinkimą balsavimo sutarčių (CK 2.88 str.) pagalba. Kaip rodo praktika, dalyviai, neturintys tiek akcijų (balsų), kiek reikėtų kontroliuoti dalyvių susirinkimą, dažnai derina akcijų turėjimą su kitomis priemonėmis, suteikiančiomis galimybę kontroliuoti įmonės ūkinę ir finansinę veiklą, pavyzdžiui, balsavimo sutartimis (ABĮ 4 str. 4 d. 2 p.), balsavimo teisės perleidimu (CK 2.89 str.), valdymo organų kontrole (ĮKFAĮ 3 str. 11 d. 2 p.), ekonomine priklausomybe ir kitomis [17, p. 79–81].

Bendrovės akcijų turėjimas ne visada leidžia kontroliuoti visuotinį akcininkų susirinkimą ne tik kiekybiniu, bet ir kokybiniu aspektu, juk ne kiekviena akcija suteikia balsavimo teisę. Pavyzdžiui, nevisiškai apmokėtos akcijos balsavimo teisės nesuteikia (ABĮ 17 str. 1 d.). Bendrovė taip pat gali turėti privilegijuotų akcijų, kurios nesuteikia balsavimo teisių (ABĮ 17 str. 3 d.). Atvirkščiai, siekiant kontroliuoti visuotinį akcininkų susirinkimą, ne visada būtina būti bendrovės akcininku,

formuluojamos sąvokos, apibrėžimai bei konstruojamos kitos reguliavimo priemonės. Tai tinka ir sąvokai „kontrolė“.

¹² Atkreiptinas skaitytojo dėmesys, kad kontrolės įgijimui svarbiausias yra ne dalys (akcijos) kaip turtas, o jų suteikiami balsai ir kitos neturtinės teisės, susijusios su įtaka įmonės valdymui.

¹³ Šie skaičiai yra santykiniai.

tereikia turėti balsavimo teises visuotiniame akcininkų susirinkime. Tokias balsavimo teises akcininkai gali perduoti trečiajam asmeniui, kuris nėra šios bendrovės dalyvis, balsavimo sutartimi (CK 2.88 str. 2 d.) arba perleisti pagal balsavimo perleidimo sutartį (CK 2.89 str.).

3.2.2. Valdymo ir (ar) priežiūros organų sudarymo (atšaukimo) kontrolė

Visuotinio akcininkų susirinkimo kontrolė dar nereikia įmonės kontrolės. Kaip rodo praktika, didelės biržose listinguojamos įmonės, pavyzdžiui, AB „Mažeikių nafta“, AB „TEO LT“ – Lietuvoje, „NESTLE Schweiz AG“ – Šveicarijoje ar „General Motors Corp.“ – JAV, rengia visuotinius akcininkų susirinkimus paprastai tik kartą per metus (eilinis visuotinis akcininkų susirinkimas (ABĮ 24 str.). Tarp šių susirinkimų, t. y. praktiškai visą laiką, bendroves valdo valdymo organai (*board of directors* ir *CEO* JAV, *Verwaltungsrat* ir *Geschäftsleitung* Šveicarijoje, *priežiūros taryba* ir (ar) *valdyba* ir *vadovas* Lietuvoje). Listinguojamų įmonių kontrolei žymiai svarbesnė galimybė kontroliuoti jos valdymo organų skyrimą ir atšaukimą negu visuotinį akcininkų susirinkimą¹⁴ [17, p. 79–80].

Kaip rodo daugelio šalių patirtis, valdymo ir (ar) priežiūros organų sudarymo (atšaukimo) kontrolę paprastai turi akcininkai [17, p. 79]. Tai gali būti akcininkas, kuris arba turi daugumą visuotiniame akcininkų susirinkime arba neturi daugumos, tačiau savo akcijų ir balsavimo sutarčių pagalba kontroliuoja visuotinį akcininkų susirinkimą. Galimas variantas, kad akcininkas, neturėdamas balsų daugumos dalyvių susirinkime ir kitaip nekontroliuodamas susirinkimo, pagal susitarimus su kitais akcininkais ar pagal bendrovės aktus kontroliuoja valdymo ir (ar) priežiūros organų sudarymą [17, p. 80]. Šis įmonės kontrolės būdas atsispindi ir Lietuvos įstatymuose (ABĮ 4 str. 4 d. 1 p.; VPRĮ 2 str. 13 d. 2 p.), tačiau juose neatsispindi kiti kontrolės būdai, kai valdymo ir (ar) priežiūros organų sudarymą (atšaukimą) kontroliuoja ne dalyvis. Pavyzdžiui, įmonės dalyviai gali balsavimo sutartimi arba balsavimo teisės perleidimo sutartimi suteikti asmeniui, kuris nėra dalyvis, galimybę balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime. Jeigu toks trečiasis asmuo neturi daugumos visuotiniame akcininkų susirinkime, tačiau pagal susitarimus su kitais dalyviais kontroliuoja įmonės valdymo ir (ar) priežiūros organų sudarymą (atšaukimą), tai formaliai šis įmonės kontrolės būdas nepatenka į ABĮ, [KFAĮ, VPRĮ ar kitų Lietuvos įstatymų reguliavimo sferą. Tokiu būdu apeinami įstatymų nustatyti reikalavimai, pavyzdžiui, ABĮ 17 straipsnio 4 dalyje (akcininko teisės balsuoti apribojimas), 31, 33 straipsniuose (valdymo organų sudėtis), 36 straipsnyje (bendrovės veiklos ataskaita), 44, 52, 54 straipsniuose (kai kurios kapitalo keitimo taisyklės), kurių tikslas visų pirma ginti (dukterinės įmonės) kreditoriaus interesus. Apeinama ir [KFAĮ] nustatyta patronuojančios įmonės pareiga pateikti konsoliduotą grupės fi-

nansinę atskaitomybę (4 str. 1 d.). Kreditorių interesus pažeidžiami ir šiuo atveju.

Esant tokioms įstatyminėms spragoms, atsiveria daug piktnaudžiavimo galimybių, dėl tokio piktnaudžiavimo praktiškai visada kils pavojus (dukterinės įmonės) kreditoriaus interesams. Kreditoriaus interesų apsaugos klausimas yra ypač svarbus esant dukterinės įmonės nemokumui. Ar esant tokiam įstatymų nereguluotos kontrolės santykiui atsiras patronuojančios įmonės atsakomybė pagal dukterinės įmonės prievolės? Juk kontrolė yra viena iš būtinų sąlygų, kad atsirastų patronuojančios įmonės atsakomybė už dukterinės įmonės prievolės [11, p. 51–55; 2, p. 610–612].

3.2.3. Ekonominė įmonės kontrolė

Anksčiau minėjome, kad kontroliuoti įmonę galima ir nesant jos dalyviu, nekontroliuojant įmonės organų. Nors istoriškai šis kontrolės būdas buvo pripažintas vėliau negu kiti [2, p. 609], jis yra ne mažiau svarbus.

Dažniausiai verslo praktikoje pasitaikantys būdai, nesusiję su buvimu dalyviu, yra susiję su įmonės sudaromomis sutartimis. Vienų sutarčių pagrindu patronuojanti įmonė, nors ir nesiekdama sukurti grupės, faktiškai įgyja įmonės ekonominę kontrolę, kitų sutarčių pagrindu siekiama sukurti grupę (vadinamosios „organizacinės“ sutartys)¹⁵.

Ekonominė įmonės kontrolė atsiranda, kai viena įmonė įgyja tokią didelę ekonominę įtaką kitai, kad dėl pirmosios įmonės vienokio ar kitokio ekonominio sprendimo priklauso antrosios ekonominis likimas. Tai gi patronuojanti įmonė turi galimybę daryti lemiamą įtaką kitos įmonės ūkinei ir finansinei veiklai.

Paprastai tokia ekonominė galia atsiranda sutarties pagrindu. Verslo praktikoje dažniausios sutartys, pagal kurias įgyjama įmonių kontrolė, yra franšizės sutartys, licencinės sutartys, išimtinės distribucijos sutartys, išimtinio tiekimo sutartys (atvirkštinės distribucijai), paskolos, kreditavimo, prievolių užtikrinimo sutartys ir kitos [17, p. 81; 2, p. 613–617]. Aptarsime licencine sutartimi sukuriamą kontrolę.

Nepriklausoma įmonė licencija įsigyja iš prekės ženklo savininko teisę naudotis prekės ženklu. Naudojama ši prekės ženklą, pirmoji įmonė sukuria produktą, kuris patiria didelę sėkmę rinkoje. Įmonė savo ūkinę veiklą sutelkia gamindama šį produktą ir platindama jį rinkoje. Jeigu prekės ženklo savininkas nuspręstų nutraukti licencinę sutartį, įmonė, gaminusi ir platinusi su prekės ženklu susijusią produkciją, faktiškai taptų nemokia, tad gamintojas yra ekonomiškai priklausomas nuo prekės ženklo savininko ir, norėdamas išlikti rinkoje, privalo vykdyti prekės ženklo savininko valią. Taigi prekės ženklo savininkas turi galimybę daryti lemiamą įtaką gamintojo ūkinei ir finansinei veiklai (egzistuoja kontrolė).

Šitokia didelė ekonominė patronuojančios įmonės galia gali egzistuoti kiekvienu iš anksčiau paminėtų su-

¹⁴ Nelistinguojamos ir nedidelės įmonės kontrolės akcentas *per se* lieka visuotiniam akcininkų susirinkimui.

¹⁵ Šis aspektas šiame straipsnyje neaptariamas dėl ribotos apimties. Išsamiau apie tai parašyta, pvz., čia: [11, p. 45–46].

tarčių atveju, kai patronuojanti įmonė faktiškai gali nuspręsti, ar dukterinei įmonei „dar gyventi, ar jau nebe“.

Be abejonės, pačios licencijavimo, franšizės ar kitokios sutarties sudarymo faktas ir galiojimas dar nėra pakankama aplinkybė konstatuoti ekonominės kontrolės buvimą. Esminis momentas, į kurį būtina atkreipti dėmesį, yra tai, kokią ekonominę reikšmę įmonės faktinei ūkinei ir finansinei padėčiai turi tam tikras sutartinis (teisinis) santykis. Grįžtame prie licencinės sutarties pavyzdžio: jeigu tokia įmonė kaip „NESTLE“ įsigytų prekės ženklą, pradėtų su juo susijusio produkto gamybą, tačiau po kurio laiko prekės ženklo savininkas siektų licencinę sutartį nutraukti, ši grėsmė ne tik nesukeltų galimybės kontroliuoti „NESTLE“, bet tikriausiai neturėtų reikšmingesnės įtakos „NESTLE“ grupės ekonominiams rezultatams¹⁶.

Atkreiptinas dėmesys, kad šis kontrolės įgijimo būdas atsispindi ne visuose Lietuvos Respublikos įstatymuose. VPRĮ (2 str. 13 d. 2 p.) ir ĮPFKPPĮ (2 str. 6 d. 3 p.) tokios nuostatos yra, o įstatymuose, sudarančiuose Lietuvos įmonių teisės branduolį, pavyzdžiui, ABĮ ar ĮKFAĮ, toks kontrolės būdas neįtvirtintas. Tokiu būdu egzistuoja įstatymo spragos, kuriomis gali pasinaudoti patronuojančios įmonės ir apeiti jiems skirtą teisinį reguliavimą¹⁷, pažeisti kreditorių interesus ir išvengti civilinės atsakomybės už dukterinės įmonės prievoles.

IŠVADOS

1. Įmonių grupė sudaryta iš teisiškai savarankiškų subjektų, teisinio savarankiškumo forma nėra svarbi, todėl tiek patronuojančia, tiek dukterine įmone gali būti pripažintos bet kokios teisinės formos subjektai, tame tarpe fizinis asmuo ir valstybė. Kvalifikuojant grupės buvimą arba nebuvimą svarbiausia yra konstatuoti kontrolės santykį, todėl atmestini kai kurių mokslininkų teiginiai, kad valstybė ar fizinis asmuo negali būti dukterine įmone.

2. Lyginant kontrolės ir vieningo valdymo teorijas pirmenybė teiktina kontrolės konstrukcijai dėl didesnio jos praktiškumo. Pagirtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko kontrolės sampratą.

3. Pastebimos Lietuvos teisės aktų spragos konstruojant kontrolės variantus. Ypač akivaizdžios spragos, liečiančios faktinės ekonominės priklausomybės atvejus (ABĮ ir ĮKFAĮ apskritai apie juos nekalbama). Dėl tokio ydingo reguliavimo kontroliuojantis asmuo gali nepaisyti normų, skirtų kreditorių interesų apsaugai, iškyla pavojus, kad patronuojanti įmonė neatsakys už dukterinės įmonės prievoles, kurias ji pati inicijavo. Siekiant išvengti tokio akivaizdaus neteisimumo, rekomenduotina arba praplėsti įstatyminius sąrašus, arba (doktrinoje, teismų praktikoje) pripažinti tuos sąrašus nebaigtiniais, tai leistų teismams pabrėžti pačią kontrolę kaip galimybę daryti lemiamą įtaką, nesvarbu, koku būdu ji įgyta,

ir kiekvienu konkrečiu atveju įgyvendinti materialųjį (tikrajį) teisingumą (*ius est ars boni et aequi*).

LITERATŪRA

1. **Blumberg P. I.** Amerikanisches Konzernrecht / Konzernrecht im Auslandsrecht. – Berlin: Walter de Gruyter, 1994.
2. **Blumberg P. I.** The Transformation of Modern Corporate Law: The Law of Corporate Groups // Connecticut Law Review. 2005. Nr. 3.
3. **Emmerich V., Sonnenschein J., Habersack M.** Konzernrecht. – München: Verlag C. H. Beck, 2001.
4. **Guyon Y.** Recht der Gesellschaftsgruppen in Frankreich / Konzernrecht im Auslandsrecht. – Berlin: Walter de Gruyter, 1994.
5. **Hommelhoff P., Hopt K. J., Lutter M.** u. a. Konzernrecht für Europa // Zeitschrift für Gesellschaftsrecht. 1998. Nr. 4.
6. **Irujo J. M. E.** Trends and Realities in the Law of Corporate Groups // European Business Organization Law Review. 2005. Nr. 6.
7. **Klaus J. H., Wymeersch E.** Capital Markets and Company Law. – New York: Oxford university Press, 2003.
8. **Kriauciūnas D.** Įmonių grupės: teisinis reglamentavimas Europos Bendrijos ir Lietuvos teisėje // Teisė. 2001. Nr. 38.
9. **Lutter M.** Stand und Entwicklung des Konzernrechts in Europa // Zeitschrift fuer Gesellschaftsrecht. 1987. Nr. 3.
10. **Lutter M., Overrath H. P.** Portugiesisches Konzernrecht von 1986 Konzernrecht im Auslandsrecht. – Berlin: Walter de Gruyter, 1994.
11. **Papijanc V.** Konzernas (bendrovė grupė): samprata ir statusas bendrovių teisėje: magistro baigiamasis darbas. Lietuvos teisės universitetas. – Vilnius, 2004.
12. **Prentice D.** Das Recht der Gesellschaftsgruppe in Grossbritannien / Konzernrecht im Auslandsrecht. – Berlin: Walter de Gruyter, 1994.
13. **Rehbinder E.** Konzernausenrecht und allgemeines Privatrecht. – Berlin: Verlag Gehlen, 1974.
14. **Schmidt K.** Gesellschaftsrecht. – Berlin: Carl Heymans Verlag KG, 2002.
15. **Vėgėlė I.** Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigiamasis Europos Bendrijos teisėje. – Vilnius: Eugrimas, 2002.
16. **Von Bühren R.** Der Konzern: rechtliche Aspekte eines wirtschaftlichen Phänomens. – Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2005.
17. **Vogel A., Druey J. N.** Das schweizerische Konzernrecht in der Praxis der Gerichte. – Zürich: Schulthess, 1999.
18. <http://www.seb.lt/lt/wcp/seblt.asp?lang=lt&website=TAB+4> // Žiūrėta: 2006-05-21, 22:06.

¹⁶ Pačiai „NESTLE“ grupei priklauso šimtai skirtingų prekės ženklų, plačiau: www.nestle.com. Žiūrėta: 2006-05-21, 22:14.

¹⁷ Apie grupei nustatyto specifinio reguliavimo išvengimą skaitykite 2.2.2.2. poskyryje.

LEGAL REGULATION ASPECTS OF THE CORPORATE GROUP: CONCEPTION AND FEATURES

Vitalij Papijanc *

Mykolas Romeris University

Summary

This paper focuses on the corporate group phenomenon in corporate law. The creation of a corporate group – as a form of business organization – was determined by development of the world's economy. In the modern economy large and medium size business is conducted not by a single company but by a group of companies under the control of a parent corporation. Modern corporate law is unimaginable without the laws of parent and affiliated companies, in other words – without corporate groups.

Author analyses the issues concerning the members of corporate group and specific relations between members, which allow to identify the existence of the corporate group. The corporate group consists from independent legal entities (companies) and if an entity does not have the legal independence (e.g. representative office or subsidiary), it cannot be the member of the corporate group. Even natural persons or state (as well as other public entities) can be members of a corporate group. However, usually the members of a corporate group are the limited liability companies due to the nature of the limited liability of their participants.

In order to create a group of companies the relationship of control between at least two entities, which is determined as ability (right) of the parent company to make decisive influence to the commercial and financial activity of the subsidiary company, has to be established. The parent company can obtain such ability (right) in various ways, normally through participation in the subsidiary's capital. When parent corporation participates in the subsidiary's capital, it can control shareholders' or members' voting rights and/or control the appointment/removal of management bodies. However there are many other ways of gaining control in corporate practice. In practice the economic control as the method of control of subsidiary company, which appears when one (parent) company has big factual power to decide over the economic destiny of another (subsidiary) company, is of the utmost importance.. Such control can originate from the contract, when particular economic relations develop between parties and depending on the economic conditions of the companies.

Keywords: corporate group, parent company, subsidiary company, entity law, enterprise law, control.

---

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Commerce Law, lecturer.